

Asia: VN/5904/2019

Luonnos Suomen arktisen politiikan strategiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunto Suomen arktisesta strategiasta

Timo Koivurova, Hannele Pokka ja Juho Kähkönen

1) Yleiskommentti

Suomen Arktinen seura (SAS) kiittää mahdollisuudesta lausua näkemyksensä Suomen arktisen politiikan strategiasta. Tärkeää on, että Suomi saa pitkästä aikaa arktista toimintaa ohjaavan strategian, kun edellisestä täysimittaisesta strategiasta on kulunut kohta jo 10 vuotta (edellinen täysimittainen hyväksyttiin 2013).

SASin näkemyksen mukaan strategiaa on työstetty oikealla tavalla eteenpäin. Rovaniemellä ja Helsingissä järjestettiin sidosryhmien kuulemiset kartoittamaan eri toimijaryhmien näkemyksiä arktisen strategian sisällöstä. Arktinen neuvottelukunta, joka edustaa laaja-alaisesti keskeisiä arktisia toimijoita Suomessa, on myös pystynyt vaikuttamaan Suomen arktisen strategian suuntaan.

Kiitettävää on myös se, että tämä lausuntokierroksella oleva Suomen arktisen politiikan strategia on kytketty selkeästi Euroopan unionin (EU) arktisen politiikan tavoitteisiin. On tärkeää, että Suomi EU:n jäsenenä linjaa oman strategiansa niin, että se on sopusoinnussa EU:n tavoitteiden kanssa. Jämme miettimään, että kun Suomi kuitenkin edelleen ajaa tarkkailija-aseman saamista EU:lle, miksi sitä ei voida strategiassa sanoa. Strategiassa todetaan, että EU on de facto tarkkailija ja näin tietenkin on, mutta sitä ei ole hyväksytty Arktisen neuvoston viralliseksi tarkkailijaksi.

Tärkeää on myös se, että strategia kytkee tavoitteenasettelunsa ja aikajänteensä YK:n kestävän kehityksen tavoitteisiin. Se tehdään myös uskottavasti, niin, että näitä tavoitteita ei vain mainita, vaan tuodaan esiin, miten eri osat vaikuttavat minkäkin kestävän kehityksen tavoitteen saavuttamiseen. Lisäksi strategian seurantajärjestelmä on kytketty kestävän kehityksen tavoitteiden indikaattoreihin toki niin, että ”Arktisten vastuuvirkamiesten työryhmässä sovitaan Arktisen politiikan strategiaan soveltuvista seurattavista indikaattoreista strategian hyväksymisen jälkeen”.

Strategian tavoitteet ovat aika erilaiset vuonna 2013 hyväksytyyn strategiaan kanssa. Ennen kaikkea on vähennetty arktiseen liiketoimintaan liittyviä tavoitteita, jotka muodostivat varsin suuren osan vuoden 2013 strategiasta. Tämä on aika mittava muutos, kun vuoden 2013 strategiassa arktiseen osaamiseen ja liiketoimintaan liittyviä mahdollisuuksia kartoitettiin lähes puolet strategiadokumentista. Maailma on toki muuttunut, mutta onko se muuttunut niin paljon, että liiketoimintamahdollisuudet tuodaan esiin vain siellä täällä. Etelämantereeseen kohdistuva politiikka on nostettu myös esiin ja kovaan turvallisuuteen liittyvä tilannekuva osoittaa, miten paljon geopolittiset suhdanteet ovat vuodesta 2013 muuttuneet.

Jäimme miettimään näitä liiketoimintaan liittyviä muutoksia tässä strategiaperussuunnitelmassa. Vuoden 2013 strategiassa kerrotaan, että arktinen alue on keskeinen öljy- ja kaasuvarojen sijaintipaikka. Nyt strategiassa todetaan, että: ”Mikäli taas päästövähennyksissä ei päästä Pariisin tavoitteiden tasolle, arktisen alueen nopea muutos jatkuu, ilmastonmuutokseen sopeutuminen vaikeutuu ja globaalit riskit kasvavat. Suomen käsityksen mukaan uusien fossiilisten varantojen avaaminen arktisissa olosuhteissa on ristiriidassa Pariisin ilmastopöytäkirjan tavoitteiden saavuttamisen kanssa ja sisältää taloudellisia epävarmuuksia ja riskejä.” Fossiiliset varannot tarkoittanevat tässä myös kaasuvaroja, joita kuitenkin pidetään siirtymäenergianlähteenä? Ja niitähän avataan ympäri maailmaa, koska ne kuitenkin koetaan tärkeänä tälle siirtymälle pois varsinkin kivihiiilestä ja öljystä. Olisiko syytä muuttaa sanamuotoa tässä, eli esim. ”uusien fossiilisten varantojen, etenkin öljyesiintymien avaaminen...”?

Matkailun kehittämisestä strategia ottaa tiukan kannan ns. massaturismia vastaan (sivu 22: ”Kestävän kehityksen mukaiset, yksilölliset matkailupalvelut ovat kestävämpiä kohtaamaan muutoksia kuin massaturismiin suuntautuneet palvelut...”). Jäimme miettimään, olisiko kuitenkin parempi ilmaista matkailun kehittäminen esim. hyvien käytäntöjen jakamisen kautta.

Kalateollisuudesta ei löydy juuri mitään vuoden 2013 strategiasta mutta tässä uudessa se mainitaan useissa kohdin ja erityisesti sivulla 23: ”Kalatuotteiden kysyntä kasvaa kansainvälisesti. Kehitystä tukevat kuluttajatrendit, jotka suosivat ilmastoa vähän kuormittavia sekä terveellisiä kalatuotteita. Suomen johdolla laaditun pohjoismaiden sinisen biotalouden tiekartan mukaan yhteistyötä tiivistetään erityisesti globaalisti nopeimmin kasvavan alkutuotannon muodon eli kalanviljelyn kehittämiseksi sekä kalasta ja sen sivuvirroista sekä levistä saatavien lisäarvotuotteiden kehityksessä. Näihin osa-alueisiin sekä kalansaaliin arvonnäkökulmaan liittyy merkittävä kasvupotentiaali arktisella alueella.” Jäimme miettimään, miten keskeinen strateginen painotus tämä on, kun sille annetaan tilaa paljon enemmän kuin muille teollisuuden osa-alueille?

2) Parannusesityksiä:

1) Rovaniemi Arctic Spirit konferenssi

Jaksossa 3.2 ”huippuluokan tutkimus, ja sen tavoitetila” on seuraavat kappaleet:

”Kokonaiskuvaa Suomen arktisesta ja arktisuuteen liittyvästä tutkimuksesta on parannettu. Koordinaatiota ja tiedonvaihtoa lisäämällä eri toimijoilla on jaettu reaaliaikainen näkemys ohjelmallisista tutkimustoimista ja projektikannasta. Idealisesti on kansallinen ohjelma, joka edistää koordinaatiota ja viestinnällistä näkyvyyttä”. ”Muutoksen alla ja moninaisessa vuorovaikutuksessa on myös arktinen politiikka. Sen suhdanteiden ymmärtäminen ja aktiivinen toimijuus taustoitetaan monitieteisellä tutkimustiedolla ja tuomalla tutkittu tieto näkyväksi.”

Suomen arktinen seura katsoo, että tähän voisi lisätä ”Suomen arktisen toiminnan ja roolin näkyvyyden parantamiseksi halutaan kehittää Suomen ainoaa toistuvaa arktista politiikka- ja tiedekonferenssia Rovaniemi Arctic Spirit Suomen johtavana kansallisena tapahtumana.” Tämä voitaisiin lisätä myös tämän kohdan strategisten toimenpiteiden listaan. Perusteluna tälle on se, että monet muut maat – Norja, Islanti, Venäjä – ovat omilla suurkonferensseillaan onnistuneet nostamaan kovasti omaa arktista rooliaan. Vaikka samaa suuruusluokkaa ei kannatakaan tavoitella, Suomella kannattaa olla kansallinen arktisten tapahtumien keihäänkärki.

2) Alkuperäiskansojen oikeudet

Painopistealue 2.2 on ”Aukkaat, alkuperäiskansojen oikeudet”. Jäimme miettimään, että tuodaanko tässä kappaleessa niinkään esille alkuperäiskansojen oikeuksia vaan lähinnä alkuperäiskansojen aseman edistämiseen liittyviä huomioita. Viimeisen 2013 strategian aikaan hallitus yritti vielä ILO:n 169 alkuperäiskansasopimuksen ratifiointia, mutta tämä hallitus sanoo asian varovaisemmin: ”Hallitus kunnioittaa ja edistää kaikkien saamelaisten ja saamelaisryhmien kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteutumista ottaen huomioon kansainväliset sopimukset. Osana tätä työtä selvitetään ILO 169 -sopimuksen ratifioinnin edellytyksiä...” (Marinin hallitusohjelma s. 90). Myöskään Pohjoismainen saamelaissopimus ei enää ole hallituksen asialistalla. Painopistealueessa mainitaan ainoastaan FPIC oikeudet, mutta muuten saamelaisten tai alkuperäiskansojen oikeuksista puhutaan vähän.

3) Yksittäisiä kommentteja:

- 1) Sivulla 17 todetaan, että ”Asukkaat voivat osallistua alueen päätöksentekoon tasa-arvoisesti ja arktisilla alueilla vahvistetaan hyvän elämän mahdollisuuksia kaikille. Tuetaan alueen asukkaiden huomioimista Arktisen neuvoston työssä.” Tämä viimeinen lause jää maininnan arvoiseksi, emmekä ole varmoja, mihin se viittaa. Suurin osa arktisen alueen asukkaista ei saa ääntään kuuluville Arktisessa neuvostossa, koska edustettuina ovat alueen alkuperäiskansat. Akateeminen keskustelu aiheesta on ollut pitkä eli miten neuvoston työhön saisi aktiivisemmin mukaan 90% alueen asukkaista. Tämä on tärkeä maininta mutta sitä olisi hyvä syventää, että mitä se voisi tarkoittaa. Eli pitäisikö tätä kohtaa avata lukijalle?
- 2) Sivulla 24 strategisissa toimenpiteissä todetaan, että ”Tuetaan Arktisen talousneuvoston työtä alueen elinkeinoelämän toimijoiden yhteistyön vahvistamiseksi.” Strategiassa ei avata, minkälainen toimija on Arktinen talousneuvosto, eikä siitä tässä asiakohdassa muutenkaan keskustella.
- 3) Tämä ensimmäinen lause (s. 26) on vaikeasti ilmaistu ja kannattaa miettiä, miten koko jakson ilmaisisi suhteessa keskusteltavaan asiaan: ”Taloudellista toimintaa arktisella alueella ja arktisuuteen liittyen mahdollistetaan, ja se tehdään kestäväen kehityksen kanssa vuorovaikutuksessa. Arktisen tutkimuksen ja osaamisen ylläpitäminen sekä niiden kehittäminen ja markkinoiminen ovat keskeisiä asioita liiketoimintamahdollisuuksien luomisen ja hyödyntämisen kannalta. Huomioidaan, että Suomen arktinen osaaminen on laajasti toimintoja ja toimialoja läpikäyvä. Muun muassa kylmäosaaminen on valttia monissa tuotteissa ja palveluissa.”

Suomen Arktinen seura (SAS) kiittää mahdollisuudesta lausua näkemyksensä Suomen arktisen politiikan strategiasta. Tärkeää on, että Suomi saa pitkästä aikaa arktista toimintaa ohjaavan strategian.

Kähkönen Juho
Suomen arktinen seura